

potuisset, vel ex longo jam tempore fuisset solutum. — 4° Scientiarum naturalium progressus non auferunt, sed contra præclare *confirmant* existentiam Dei, cùm ordinem hujus mundi adspectabilis, sive in magnis, sive in exiguis rebus apertius in dies declarant. (Supra, n. 39, 40).

Ex aliâ parte, observatum est civilem populorum cultum, præsertim quòd spectat ad mores et artes, respondere conceptioni quam de Deo habent, et pro illius perfectione vel imperfectione crescere vel minui.

Merito igitur Tullius concludit non *rationem* solùm, sed et *historiam* omnem et sapientissimos vel doctissimos quosque cum populo convenire in prædicandâ existentia Dei.

« Si ratio mecum facit, si eventa, si populi, si nationes, « si Græci, si barbari, si denique hoc semper ita putatum « est; si summi philosophi, si poetæ, si sapientissimi viri « qui republicas constituerunt, qui urbes condiderunt; an « dum bestię loquantur exspectamus, hominum consentiente « auctoritate contenti non sumus? » (*De divinatione*, l. 1, c. 39).

46. Assertio 2^a : *Lege morali probatur Dei existentia.*

Conscientia nobis manifestat *obligationem absolutam* boni faciendi et mali vitandi, sive servandæ legis moralis. Sed conscientia in tantum obligandi vim habet, in quantum loquitur nomine entis superioris, infinitè sancti, quod sit legis moralis lator ac vindex. — Probatur, quia lex moralis exhibet sese *universalem et absolutam*, ab omni ente rationali colendam, ac proinde nequit oriri a conscientia humanâ, quæ est *particularis, contingens, imò fallibilis*, et ipsi legi morali *subjecta*, nedum eam constituat. — Quod quidem argumentum interim insinuavisse sit satis; quippe fusiùs evolvetur in *Ethicâ*, ubi de dependentiâ moralitatis ab ideâ Dei.

47. Scholium. Innumera illa in gratiam existentie Dei argumenta, valent omnino, etiam sumpta *sigillatim*; sed *comparata* simulque, ut par est, accepta, ingentem vim habent præbentque de Deo notionem maximè variam et copiosam.

THEOLOGIÆ NATURALIS SECUNDA PARS

DE NATURA DEI

48. Quæstio *quid res sit quæstionem an res sit subsequitur.* Probata igitur existentia Dei, de illius naturâ sermo habendus est. Porrò de naturâ entis alicujus tria solent inquiri: 1° quâ ratione a nobis agnoscat? 2° quæ sit ejus perfectio? 3° quodnam attributum illius constitutum dici debeat? — Tria hæc de naturâ Dei investigabimus, et 4^{am} quæstionem agemus de *incommunicabilitate* naturæ Dei, sive de ipsius unicitate.

CAPUT I

DE RATIONE QUA NATURA DEI A NOBIS COGNOSCITUR

49. Prænotanda de viâ causalitatis, remotionis et eminentiæ. Ex dictis, in Dei notitiam venimus ope creaturarum quæ ab eo conditæ sunt. Jam hæc viâ *causalitatis* nomen habet, quoniam principio causalitatis innititur. Illius vi, nobis licet omnes rerum creaturarum perfectiones in Deo reponere, quia nihil perfectionis est in effectu, nisi a causa derivetur.

Attamen quædam creaturarum perfectiones in suo conceptu aliquid imperfecti involvunt, v. g. facultas *ratiocinandi*; quare a Deo *removeri* vel *negari* debent, nisi quòd habet Deus quidquid *positivi* ipsis inest. Porrò hæc viâ *remotionis* vel *negationis* nuncupatur.

Perfectiones autem creaturarum, quarum conceptus nihil imperfecti subaudit, Deo *formaliter* attribuendæ sunt, sed *eminentiùs* atque creaturis, siquidem quatenus creaturis insunt, imperfectè participantur, in Deo verò plenissimam suam rationem habent. Hanc tertiam viam *eminentiæ vel affirmationis* viam dicunt.

50. Assertio : *Triplex causalitatis, remotionis et eminentiæ via, ad acquirendam aliquam naturæ divinæ notionem nobis necessaria est et sufficiens.*

PROB. 1ª PARS. Etenim, demptâ viâ causalitatis, ipsa Dei existentia nos lateret; demptâ viâ remotionis, attribueretur Deo quæ ipsius naturam dedecent, nec, ut par est, a rebus mundanis distingueretur; demptâ autem viâ eminentiæ, ignoraretur a nobis excessus divinæ perfectionis.

PROB. 2ª PARS. Rem aliquam dignoscimus, ubi scimus *quòd sit, quid non sit, et quid sit*. Porrò triplici hac viâ duo priora planè, tertium inadæquatè cognoscimus de naturâ divinâ.

51. Corollarium. Porrò via *remotionis* cæteris est *potior*, spectatâ hominis conditione, ad naturam Dei cognoscendam. Nam 1° multæ ex mundanis perfectionibus a Deo sunt removendæ, scilicet quæcumque aliquid imperfecti includunt; — et 2° eas ipsas quas habet communes cum rebus creatis aliter atque illæ possidet, nempe infinitâ ratione, quæ immensitate suâ excedit formam omnem quam attingit intellectus humanus. Potiùs itaque, ut notat D. Thomas, de Deo cognoscimus *quid non sit, quàm quid sit*.

Nihilominus, via remotionis summam Dei perfectionem proclamât; nam ille perfectissimus est dicendus, a quo imperfectio quævis amoveri debet. — Et rursus, per eam Deum ab aliis maximè *secernimus*, et ita veriùs cognoscimus : « tantò enim, ait S. Thomas, unumquodque perfectiùs cognoscimus, quantò differentias ejus ad alia pleniùs intuemur; habet enim res unaquæque in seipsâ esse proprium, « ab omnibus aliis distinctum. » (*Cont. Gent.*, l. I, c. 14).

CAPUT II

DE PERFECTIONE NATURÆ DEI

52. Status quæstionis. Perfectio Dei duplex distingui solet, *absoluta* scilicet et *relativa*, prout Deus consideratur in seipso, vel ad alia entia comparatur. Quamobrem quæri potest 1° utrum Deus sit perfectissimus *relativè*, sive utrum omnes omnium entium perfectiones possideat et quomodo? 2° utrum possideat omnes etiam *possibiles* perfectiones, et ita quidem ut sit *absolutè* infinitus?

ARTICULUS I

De perfectione Dei relativâ.

53. Assertio 1^a : *Deus possidet omnes omnium entium perfectiones, ac proinde est perfectissimus relativè.*

Probatur 1um, quia causa continet omnes perfectiones effectûs. Porrò, ex probatis in Cosmologiâ, Deus est causa efficiens omnium rerum. Ergo perfectiones omnes omnium rerum possidet.

Probatur 2um, quia Deus habet varias et propemodum infinitas perfectiones omnium entium numero penè infinitorum.

54. Assertio 2^a : *Inter perfectiones creaturarum, alias possidet Deus virtualiter et eminenter solum, alias autem formaliter simul et eminenter.*

1° *Explicatur assertio.* Proprietates creaturarum duplicis distinguuntur generis : alias vocant *simpliciter simplices*, alias autem *simplices secundum quid*. — Priores in suo conceptu nihil imperfectionis innuunt, nec pugnant cum aliâ nobiliori perfectione; unde, juxta S. Anselmum, « *meliores sunt ipsæ quàm non ipsæ* »; e. g. vivere, intelligere, velle. — Pos-

teriores autem, quamvis aliquid *positivum* præ se ferant, in suo tamen conceptu aliquid imperfectionis involvunt et cum aliâ nobiliori perfectione pugnant: e. g. corporeitas, et facultas ratiocinandi.

2° *Probatur*. Porrò perfectiones simplices secundùm quid in Deo non reponi possunt *formaliter*; siquidem imperfectionem aliquam implicant, quam a Deo remove oportet, utpote qui omnem a se imperfectionem excludat, ut jamjam probaturi sumus.

Nihilominus conveniunt Deo *virtualiter et eminenter*; virtualiter quidem, cùm Deus ipse illas rebus creatis largitus sit; eminenter etiam, cùm illas contineat ut causa superior, scilicet meliori ratione. E. g. Deus vim *ratiocinandi* non habet formaliter, sed nobiliori modo; non enim ratiocinio, at *intuitivè* veritatem intelligit. Item extensionem materiæ non habet formaliter, sed ejus perfectionem in suâ *immensitate* eminenter continet, sicut suâ *æternitate* habet eminenter quidquid positivi est in tempore. At perfectiones simpliciter simplices Deo conveniunt *formaliter* simul et *eminenter*. Formaliter quidem, scilicet secundùm ipsam rationem ac vim sui conceptûs, quia secundùm seipsas inspectæ, nihil imperfecti includunt; v. g. Deus dicitur formaliter sapiens, bonus, sanctus. — Eminenter etiam; quia v. g. Deus non dicitur sapiens vel bonus, vel sanctus *ut homo*, sed multo nobiliùs. Et ratio est quia homo non habet totam hanc nobilitatem quam perfectiones istæ in conceptu suo innuunt, sed *partem* solùm, quia perfectiones omnes, eo ipso quòd *in homine* ponuntur, certis circumscribuntur limitibus. Meritò igitur S. Thomas: « Oportet quòd omnes nobilitates « omnium creaturarum inveniantur in Deo nobilissimo « modo, et sine aliquâ imperfectione. » (In I *Sent.*, dist. 2, q. 1, a. 2, sol).

ARTICULUS II

De perfectione Dei absolutâ.

55. *Assertio*: Deus est simpliciter et absolutè infinitus.

— I. *Probatur argumento physico* (1).

1° *Ex creatione*. Ex dictis in Cosmologiâ, mundus a Deo creatus est. Atqui, ut ibi etiam ostensum fuit, creatio expostulat ex parte creantis infinitam virtutem (n. 21).

2° *Ex ordine mundi*. Ut enim omittamus miram cujusque entis pulchritudinem et universitatis rerum harmoniam, necnon simplicitatem fecundam legum universalium quibus mundana entia viget, sic argumentari licet: Ordo qui inter mundana entia viget, res moderatur mutabiles, caducas naturâ, dissimiles, quin imò contrarias et secum pugnantes; et tamen in hac tantâ rerum mutabilium varietate et pugnâ constantissimus perseverat. Porrò, antequam mundi conditor ordinem hunc instituit, nullis unquam collisionibus labefactandum, *prævidere* debuit omnes *possibiles* rerum contrariarum collisiones, omnes *possibiles* eventus et concursus ex activitate causarum diversarum, cùm singularum, tum universarum secuturos; debuit etiam prævidere futuras easdemque *liberas* hominum actiones; ipsi enim non mediocrem partem habent in ordine mundano, multaque vel ex libero eorum pendent *concursu*, vel eorum *dominio* subjecta permittuntur, ita ut juxta verbum Tullii « in rerum naturâ quasi alteram naturam efficere conentur (2). » Sed *prævisio* illa cùm

(1) *Innuitur* etiam argumento *moralis*. Licet enim populi multi circa notionem infiniti *abstractam*, et proin circa naturam Dei erraverint, tamen ei attribuerunt quidquid conceperunt melius. « Si qui forte homines, ait Augustinus, sensibus nimis dediti, aut ipsum cælum, aut quod in cælo fulgentissimum vident, aut ipsum mundum Deum crediderunt esse, non alia causa fuit nisi quòd his rebus nil melius esse opinarentur. Nam omnes certatim pro excellentiâ Dei dimicant, nec quisquam inveniri potest qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est. Haque hoc omnes Deum consentiunt esse, quod cæteris rebus omnibus anteponunt. » (*De doct. christ.*, l. I, c. 7, n. 7).

(2) Quasque res violentissimas natura genuit, earum moderationem nos soli habemus, maris atque ventorum, propter nauticarum rerum scien-

omnium *possibilium* eventuum et variarum collisionum, tum *liberarum* hominis actionum, infinitæ intelligentiæ sapientiam subaudit; nam omnia *possibilia* præ se ferunt numerum infinitum et indeterminatum; futura autem libera, cum in suâ causâ proximâ non sint determinata, nonnisi infinitæ intelligentiæ, quæ omnia tempora complectatur, pervia esse possunt.

Accedit quòd intelligentia *ordinatrix* eadem esse debet ac potentia *creatrix*; non enim ei liceret pro arbitrio ordinare mundum a se non creatum, et proinde independentem.

II. Probatur argumento metaphysico.

Deus est ens subsistens. Ergo et infinitè perfectus.

Prob. ant. Jam ex iis quæ circa Dei existentiam disputavimus, sequitur ipsum esse ens primum, necessariò et a se existens. Porrò inde colligitur in illo non distingui existentiam ab essentiâ. Si enim *essentiâ* illius ab existentia distingueretur, vel existentiam sibi largiri deberet, vel eam ab extrinseco principio recipere. Sed neutrum asseri potest. — *Non 1um*; quia jam foret sui ipsius causa, seipso prius ac posterius, quod repugnat. — *Non 2um*; quia tunc non esset ens primum, a seipso existens.

Rursus, ex eo quòd in Deo *existentia* non distinguitur ab *essentiâ*, ultrò defluit eum esse *ens subsistens*. Dicitur quippe ens subsistens, cujus esse non recipitur in aliqua essentiâ. Atqui ens illud in quo *essentiâ* idem est ac *existentia* non habet esse in *essentiâ* receptum; alioquin *existentia* jam ab *essentiâ* distingueretur, ut v. g. *virtus*, quæ recipitur in homine virtuoso, ab illo distinguitur. Ergo *essentiâ* Dei cum ipsius esse confunditur, ac proinde est ipsum esse subsistens.

Prob. conseq., scilicet Deum, utpote ens subsistens, infinitum dici debere.

tiam... Terrenorum iterum commodorum omnis est in homine dominatus. Nos campis, nos montibus fruimur; nostri sunt amnes, nostri lacus; nos fruges serimus, nos arbores; nos aquarum inductionibus, terris fecunditatem damus; nos flumina arcemus, dirigimus, avertimus; nostris denique manibus, in rerum naturâ, quasi alteram naturam efficere conamur. » (*De naturâ Deorum*, l. II, n. 609).

Infinitum dicitur quod non est finitum, sive quod nullo limite circumscribitur. Porrò tale est ens subsistens. Si enim limitaretur, vel quatenus ens, vel quatenus subsistens. Sed neutrum dici potest.

1° *Non limitatur quatenus ens*. Ens enim est perfectio, siquidem importat aliquid positivum; imò, ut argumentatur D. Thomas, « ipsum esse (*existentia*) est *perfectissimum* omnium; comparatur enim ad omnia ut *actus*; nihil enim « habet actualitatem, nisi in quantum est; unde ipsum esse « est actualitas omnium rerum, et etiam ipsarum *formarum*. « Unde non comparatur ad alia ut *recipiens* ad *receptum*, « sed magis sicut *receptum* ad *recipiens*; cum enim dico esse « hominis vel equi, vel cujuscumque alterius, ipsum esse « consideratur ut *formale* et *receptum*, non autem ut illud « cui competit esse » (1^a, q. 4, a. 1, ad 3).

Quin etiam notio entis nullum *ex se* limitem includit. — Sanè, omnis proprietas *singularis* vel *modus* essendi includit aliquem limitem: v. g. *sapientia* non præ se fert fortitudinem, nec fortitudo bonitatem, et ita porrò de variis rerum attributis. Ens autem non est aliquis *modus* essendi, sed ipsum esse; quare implicat aliquid *universale*, sine ullâ restrictione positum, et ideo, ex se perfectum. Nam ut ait D. Thomas, « omnium perfectiones pertinent ad perfectionem essendi; secundum hoc enim aliqua perfecta sunt, quòd aliquo modo esse habent » (1^a, q. 4, a. 2, c). Unde Marsilius Ficinus: « Sicut ipsum quod dicitur *nihil*, occurrit nobis ut *expers* « omnino essendi, ita esse occurrit ut *expers* penitus non « essendi. » (*Theolog. Platon.*, XII, 7).

2° *Non limitatur quatenus subsistens*.

Nullum ens limitatur nisi vel ab *extrinseco*, vel ab *intrinseco*: ab *extrinseco* quidem, nempe a causâ suâ efficiente, si quam habeat, eaque sit deficiens; ab *intrinseco* verò, quoties nimirum in altero recipitur. Si enim *recipiens* limitatum fuerit, non poterit aliquid recipere nisi cum limitibus, et ei quod in se recipit, propriam formam imponere. E. g. *sapientia* in se spectata nullos limites involvit, quatenus *sapientia*; idemque diceres de bonitate, sanctitate et aliis id genus.

At sapientia, si non in se subsistat, sed in aliquo recipiatur, v. g. in homine, eo ipso proprios recipientis limites accipit.

Porrò ens subsistens nec ab extrinseco, nec ab intrinseco limitatur. *Non ab extrinseco*, scilicet a causâ suâ, cum non habeat sui causam, sitque ens primum. — *Nec ab intrinseco*, nempe ex essentiâ suâ; siquidem ens subsistens in nullâ essentiâ recipitur ex quâ limitari possit, ac proinde totam illimitatamque essendi plenitudinem possidet (1).

CAPUT III

DE CONSTITUTIVO NATURÆ DIVINÆ

56. I. — *Status quæstionis*. In omni ente creato est perfectio quædam principalis quæ in illo prima concipitur, per quam constituitur in suâ specie et a cæteris distinguitur, ex quâ demum cætera illius attributa defluunt. Perfectio illa constitutiva naturæ dicitur.

Quæritur jam utrùm in Deo hujusmodi perfectionem invenire sit. — Porrò, si Deus in seipso ac physicè consideretur, quæstio negativè solvi debet. Nam quæcumque Deo conveniunt, ad ipsius essentiam spectant, nullumque attributum ante alia existit, aut fons est unde cætera defluant.

At Deus considerari potest non jam physicè, seu in substantiâ suâ, sed logicè, prout nimirum a nobis cognoscitur; et sub eo respectu, nihil vetat inter varia Dei attributa unum

(1) Clarè D. Thomas: « *Ipsium esse, absolutè consideratum, infinitum est*. Si igitur alicujus esse sit finitum, oportet quòd limitetur esse illud per aliquid aliud, quod sit aequaliter causa illius esse, vel receptivum ejus. Sed esse divini non potest esse aliqua causa, quia Ipse est necesse esse per seipsum; nec esse ejus est receptivum, cum ipse sit suum esse. Ergo esse suum est infinitum, et ipse infinitus. » (*Cont. Gent.*, l. 1, c. 43, n. 5; 1^a, q. 7, a. 1, c).

a nobis primùm apprehendi, quod concipiatur ut constitutum ipsius naturæ, et ex quo reliqua ejus attributa defluere intelligamus.

57. II. — *Variæ philosophorum opiniones*.

Philosophi penè omnes asserunt quidem existere in Deo, logicè inspecto, perfectionem quamdam constitutivam; sed in illâ assignandâ non conveniunt. Alii putant essentiam divinam constitui ex *aggregatione actuali* omnium perfectionum possibilium. — Alii cum Scoto docent essentiam Dei constitui non actuali quidem cumulo, sed *radicali exigentiâ* omnium possibilium perfectionum. — Alii, cum Billuart et nonnullis scholasticis, tenent attributum constitutum Dei esse *intelligentiam actu exercitam*. Nam, ut aiunt, alicujus entis constitutum in potissimâ ejus perfectione consistit. Sed inter quatuor gradus, essendi, vivendi, sentiendi et intelligendi, potissimus est intelligere. Ergo constitutum naturæ divinæ reponi debet in intelligentiâ actu exercitâ. — At philosophorum communior sententia est, eaque plures scholasticos patronos habet, constitutum naturæ divinæ consistere in *aseitate*, sive in eo quòd Deus est a se.

58. **Assertio**: *Constitutivum essentiæ Dei, logicè inspecti, in aseitate reponi debet.*

Thesis probatur directè et indirectè.

I. *Prob. directè*, quia *aseitas* implet tres dotes requisitas ad perfectionem essentiæ constitutivam.

1° In Deo a nobis *prima* concipitur. Nam Deum ex creaturis cognoscimus. Ergo illud attributum in Deo primum concipere debemus, quod ut causa *ultima* creaturarum apprehenditur. Atqui aseitas Dei apprehenditur ut causa *ultima* creaturarum. Etenim creaturæ, utpote contingentes, suæ rationem existentiæ in Deo habent, proximam quidem in ejus intelligentiâ et voluntate, remotam autem et ultimam in necessariâ ejus existentiâ, quæ nihil aliud est nisi aseitas.

2° *Aseitate* Deus constituitur absolutè et a cæteris rebus cunctis *distinguitur*; siquidem res omnes, præter Deum, existunt ab alio. — 3° Ex *aseitate* omnia Dei attributa deducere possumus. Ut enim suprâ demonstratum fuit, ex eo

quòd Deus est a se, est ens subsistens et ex eo quòd est ens subsistens, est infinitè perfectus; quippe habet plenitudinem essendi quæ omnes perfectiones amplectitur.

Confirmatur verbis quibus Deus ipse Moysi quis sit declarat: « *Ego sum qui sum...* sic dices filiis Israel: *Qui est, misit me ad vos.* » (*Exod.*, c. III, v. 14) (1). Porro verba hæc proprium essentiæ divinæ esse aseitatem significare videntur. Ut enim argumentatur D. Thomas, non significant, aliquam formam, sed ipsum esse subsistens, illud scilicet quo Deus est a seipso. Eodem sensu loquuntur S. Gregorius Nazianzenus (*Orat.* 36), S. Hilarius (init. lib. 1, *de Trinit.*) et S. Hieronymus (*Epist.* 1, *ad Damas.*).

II. *Indirectè, ex falsitate cæterarum opinionum.*

Prima opinio, quæ reponit naturam Dei in aggregatione

(1) Præclare D. Thomas: « Hoc nomen *qui est* triplici ratione est « maximè proprium nomen Dei. — Primo quidem propter sui *significationem*. Non enim significat aliquam formam, sed ipsum esse. Unde, « cum esse Dei sit ipsa ejus essentia, et hoc nulli alii conveniat, manifestum « est quòd inter alia nomina, hoc maximè propriè nominat Deum. Unum- « quodque enim denominatur a sua formâ. — Secundò propter ejus *uni-* « *versalitatem*. Omnia enim alia nomina vel sunt minus communia, vel « si convertantur cum ipso, tamen addunt aliquid supra ipsum, secundum « rationem. Unde quodammodo informant et determinant ipsum. Intellectus autem noster non potest ipsam Dei essentiam cognoscere, in statu « viæ, secundum quòd in se est. Sed quemcumque modum determinat « circa id quod de Deo intelligit, deficit a modo quo Deus in se est. — « Et ideo, quantò aliqua nomina sunt minus determinata, et magis com- « munia et absoluta, tantò magis propriè dicuntur de Deo a nobis. Unde « et Damascenus dicit (*Orth. fid.*, l. I, c. XII) quòd principaliter ex om- « nibus quæ de Deo dicuntur nominibus, est *qui est*. Totum enim in « seipso comprehendens, habet ipsum esse velut quoddam pelagus subs- « tantia infinitum et indeterminatum. — Quolibet enim alio nomine de- « terminatur aliquis *modus* substantiæ rei; sed hoc nomen *qui est*, nullum « modum essendi determinat, sed se habet indeterminatè ad omnes... « Tertio verò ex ejus *consignificatione*; significat enim esse in præsentia. « Et hoc maximè propriè de Deo dicitur, cujus esse non novit præteri- « tum et futurum, ut dicit Augustinus. » (1^a, q. 12, a. 11, c).

Qui constitutum essentiæ Dei in intelligentiâ reponunt, afferunt frustra locum in quo D. Thomas (1^a, q. XIV, a. 4) dicit « ipsum Dei intelligere esse ejus essentiam. » Hic enim S. Doctor probat solum intelligentiam et intelligere Dei non realiter distingui ab ejus essentiâ (quod etiam docet de aliis attributis), sed ne attingit quidem quæstionem circa metaphysicam Dei essentiam.

actuali omnium perfectionum, vera est si Deus consideretur in seipso, quia in eo sensu omnes perfectiones pertinent ad illius essentiam; sed nequaquam solvit quæstionem impræsentiarum agitatam. Quærimus enim quænam ex omnibus perfectionibus, in modo nostro cognoscendi Deum, haberi debeat ut essentiæ divinæ constitutiva.

Idem dixeris de Scoti sententiâ. Et insuper, *exigentia radicalis* omnium perfectionum essentiam Dei jam constitutam supponit, nedum constituat. Ideo enim divina essentia omnes perfectiones exigit, quòd præsupponitur infinita.

Quòd attinet ad opinionem quæ essentiam Dei intelligentiâ constitui contendit, rejici etiam debet, quanquam primo aspectu verior videatur. Etenim falso innititur fundamento, cum supponit intelligentiam Dei esse, in Ipso, cæteris proprietatibus perfectiorem. Nam singula Dei attributa æquè perfecta sunt, utpote infinita singula. Equidem, in rebus creatis, intelligentia cæteris omnibus proprietatibus perfectior est, sed causa est quòd, in illis, simplex *gradus essendi*, utpote participatus, non importat cæteros realitatis gradus. In Deo verò gradus essendi est *subsistens*, ac propterea includit infinitatem fonsque est cunctarum perfectionum. — Insuper, intelligentia divina non præ se fert dotes ad constitutum essentiæ requisitas. Non est enim id quod primò de Deo concipimus, aut quod ipsum a rebus cæteris cunctis secernit, cum plures creaturæ intelligentiâ quoque perfruantur, et eâ actu exercitâ. — Denique, ex intelligentiâ Dei plura ejus attributa inferre non valemus; v. g. æternitatem, immensitatem, aliaque id genus.

CAPUT IV

DE INCOMMUNICABILITATE NATURÆ DEI, SIVE DE ILLIUS
UNICITATE

59. *Status questionis.* Entia hujus mundi adspectabilis ab unitate deficiunt sive quoad *essentiam*, sive quoad *individuum*. Scilicet in certas species dividuntur; quævis autem species pluribus individuis communis est. — Insuper, licet quodque individuum unitate polleat, pluribus tamen partibus aut saltem principiis componitur. — Deus contra, si consideretur *in seipso*, est maximè *unus*, utpote simplicissimus omnemque excludens compositionem. Si autem spectetur *relative* ad alia entia, est *unicus*, quia eam habet naturam quæ pluribus communicari nequit.

60. *Assertio* : *Deus est unicus.*

Prob. 1º ex summâ Dei simplicitate. — « Manifestum est, ait D. Thomas, quòd illud unde aliquid singulare est *hoc aliquid* (individuum), nullo modo est multis communicabile. « Illud enim unde Socrates est *homo*, multis communicari potest; sed id unde est *hic homo*, non potest communicari nisi uni tantum. Si ergo Socrates per id esset *homo*, per quod est *hic homo*, sicut non possunt esse plures Socrates, ita non possent esse plures homines. Hoc autem convenit Deo. Nam ipse Deus est sua natura. » (1ª, q. 11, a. 3, c). Quare in Deo, ob absolutam illam quâ pollet simplicitatem, idem est *abstractum* et *concretum*, idem *divinitas* et *Deus*.

2º *Ex infinitâ perfectione Dei.* — Deus est infinitus. Sed ens infinitum non potest esse nisi unicum. Si enim plura supponantur infinita, vel sunt inæqualia perfectione, vel æqualia. — *Si prius*, in altero est aliqua perfectio, quæ in altero desideratur. Illud autem quod aliquâ perfectione caret non est in

finitè perfectum, proindeque nec Deus. — *Si posterius*, 1. sequitur ea, quod est absurdum, non similia tantum, sed etiam *identica* fore; eandem enim haberent naturam, easdem qualitates, et eandem individuationis rationem.

2. Etiam si possibilia fingerentur, nullum ex his foret infinitè perfectum. Nam Deus est id quo majus esse aut cogitari nequit. Porrò aliquid cogitari potest majus duobus infinitis; quippe ad ens infinitum pertinet ut sit *summum in omni ordine*, tum naturæ dignitate, tum actionis præcellentiâ, et ita non habeat aliquid æquale sibi, sed omnibus antecellat. — Si ergo forent plures dii omnino æquales, uterque haberet aliud ens æquale sibi, neuter esset omnibus aliis major, ac proinde neuter esset infinitè perfectus. Ad rem Tertullianus : « Summum magnum, ex defectione *æmuli, solitudinem* quamdã de *singularitate* præstantiæ suæ possidens, uni cum est. » (*Cont. Marcion.*, l. 1, c. 3, n. 4).

3º *Ex conceptu entis subsistentis.* Ex probatis (n. 55). Deus est ipsum esse subsistens. Porrò ens hujusmodi non potest esse nisi unum. Enimverò, cum nihil aliud sit nisi esse, si existerent duo entia hujusmodi, nullâ jam ratione distingui valerent, nam nihil haberent nisi unum et indistinctum esse. Quippe ens ipsum nec accipere potest aliquid per additionem, nec amittere per imminutionem; alioquin non esset jam ipsum esse subsistens.

4º *Ex conceptu entis necessari.* Deus est ens absolutè necessarium. Atqui ens absolutè necessarium unicum est. Nam illud solùm absolutè necessarium dicitur cujus non-existentia repugnat. Porrò repugnat quidem non-existentia entis cujusdam necessari, non autem multorum. Siquidem non admissio uno ente necessario, mundus explicari nequit; at, uno admissio, cuncta explicantur.

5º *Ex unitate ordinis mundi* (1). Deus est conditor et gubernator mundi. Porrò hæc est ordinis mundi unitas, quæ ordinatorem atque gubernatorem unicum demonstrat. Ut enim in Cosmologiâ probatum fuit, innumeræ dispaesque creaturæ

(1) Cf. *L'Idée du Beau*, 2º part., c. 2, § 3, p. 229 et seq.

ex quibus machina mundi conflatur, ita aliæ aliis *respondent*, ut *singulæ* cum *singulis* et *universis* aptent se. Omnes ergo ab uno et eodem conditore ordinatæ sunt.

Insuper, *constantia* ipsa unitatis ordinis mundi stare haud posset, pluribus admissis diis. Vel enim unus eorum tantum administrationem rerum gerit, quin alii possint in eas facere quidquam; vel alii in aliorum opus valent attentare; vel *singuli* mundum regunt, sed conveniunt *pacto* unam eandemque gerendam sibi esse gubernationis rationem. In 1^a *hypothesi*, unus tantum est summus, cum aliis non subjiciantur omnia; in 2ª verò, solvetur mundi necnon gubernationis unitas, quia *singuli* dii propriis consiliis utentur omniaque ad proprium arbitrium conabuntur trahere; in 3ª demum, nullus erit infinitè potens aut independens, quia necessaria ista *pactio* subjectionem singulorum imbecillitatemque demonstrat (1).

(1) Hinc decretum illud concilii Vaticani: « Si quis unum verum Deum, « *visibilem* et *invisibilem* Creatorem et Dominum negaverit, anathema « *sit.* » (Canon. n. 1, can. 1).

THEOLOGICÆ NATURALIS TERTIA PARS

DE ATTRIBUTIS DIVINIS

61. *Notio divinatorum attributorum.* In creaturis, attributorum nomine intelliguntur *proprietates quæ extra essentiam entis positæ sunt, et ab eâ naturaliter promanant.* — Cum autem quæcumque in Deo sunt, ad essentiam Ipsius pertineant, nomine attributorum divinatorum eas proprietates intelligimus quæ, *juxta nostrum concipiendi modum, essentiam illius consequi videntur.*

62. *Distinctio divinatorum attributorum.* In creaturis, cum ab essentiâ, tum alia ab aliis attributa *realiter* distinguuntur. In Deo verò, attributa *idem sunt ac essentia, et inter se non quidem realiter sed virtualiter differunt.*

Probatur 1um, quia attributa Dei essentiam ejus ingrediuntur. Hæc enim, utpote infinita, per seipsam omnes perfectiones, ac proinde omnia attributa comprehendit.

Probatur 2um, quia realiter inter se non possunt attributa secerni, si ab essentiâ non secernuntur; nam essentia Dei est una et simplex. — Præterea, si attributa Dei realiter distincta forent, *perficerentur* ac proinde *limitarentur* alia ab aliis; quod infinitæ illius perfectioni adversatur. Meritò igitur a concilio Remensi (1148) damnatus est Gilbertus Porretanus, qui essentiam ab attributis Dei, et ipsa attributa realiter ab invicem distingui volebat.

Probatur 3um. Nam ea virtualiter differunt quæ diversos exprimunt conceptus, diversos effectus producunt, et idem valent ac diversæ potentia. Porro hujusmodi sunt attributa Dei. Quippe nomina divina unam quidem naturam signifi-